

Türkiye’de okul sağlığı hemşireliğinde model kullanılarak yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi: Sistematiik derleme

Investigation of postgraduate theses conducted using model in school health nursing in Turkey: A systematic review

Safak Dağhan¹, Aynur Uysal Toraman², Gözde Özsezer³

¹ Prof.Dr. Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, safak.daghan@ege.edu.tr, 000-0003-3805-6416

² Prof.Dr. Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, aynur.uysal@ege.edu.tr, 0000-0001-8176-4042

³ Arş.Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üni., Sađ. Bil.Fak., Halk Sağlığı Hemşireliği AD., Çanakkale, gozdeozsezer@hotmail.com, 0000-0003-4352-1124

ÖZ

Amaç: Bu sistematiik derlemenin amacı Türkiye’de okul sağlığı hemşireliği alanında model/kuram/teori kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerinin sistematiik olarak incelenmesidir. **Gereç ve Yöntem:** Çalışmada Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tezler, 15 Ocak-5 Şubat 2020 tarihleri arasında Türkçe “ergen”, “adolesan”, “adölesan”, “okul sağlığı”, “ilköğretim”, “ortaokul”, “model”, “teori”, “kuram” anahtar kelimeleri farklı kombinasyonlarda kullanılarak tarandı. Çalışmaya dahil edilme kriterlerine uyan 20 araştırma; araştırmanın yapıldığı yıl, araştırma türü, araştırma tipi, çalışmada kullanılan model/kuram/teori ve araştırmanın örnekleme kapsamında PRISMA kuralları kapsamında sistematiik olarak incelendi. **Bulgular:** Tezlerin %35’i yüksek lisans, %65’i doktora tezidir. Kullanılan modellere göre %20’sinin Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, %15’inin Teorilerüstü Model, %15’inin Sağlık Geliştirme Modeli, %15’inin Sağlık İnanç Modeli kullandığı görüldü. Örnekleme grupları incelendiğinde, %40’ının lise öğrencilerinde yapıldığı, yıl bazında incelendiğinde %25’inin 2019 yılında, %15’inin 2020 yılında yapıldığı, araştırma tiplerine göre lisansüstü tezlerin %30’unun tanımlayıcı, %30’unun yarı deneysel, %25’inin randomize kontrollü deney türlerinde gerçekleştirildiği görüldü. **Sonuç:** Elde edilen sonuçlar, Türkiye’de okul sağlığı hemşireliği alanında yapılan araştırmaların ve araştırmalarda model/kuram/teori kullanımının diğer hemşirelik alanlarına göre azlığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda hemşirelik eğitiminde ve okul sağlığı hemşireliği alanında model/kuram/teori kullanımının desteklenmesi, model/kuram/teorilerin kullanımına yönelik çalışmalara yer verilmesi ve kılavuzların hazırlanması önerilebilir.

ABSTRACT

Aim: The purpose of this systematic review is to systematically examine the postgraduate theses made using model/theory/theory in the field of school health nursing in Turkey. **Material and Methods:** In the study, theses in the National Thesis Center database of the Presidency of Higher Education were selected as Turkish “adolescent”, “adolescent”, “adolescent”, “school health”, “primary education”, “middle school”, “model” between January 15 - February 5, 2020. “theory”, “theory” keywords were searched using different combinations. 20 studies that met the inclusion criteria; The year the research was conducted, the type of research, the type of research, the model/theory/theory used in the research, and the sample of the research were examined systematically within the scope of PRISMA rules. **Results:** 35% of theses are master’s and 65% are doctoral dissertations. According to the models used, 20% used the Health Behavior Interaction Model, 15% used the Transtheoretical Model, 15% used the Health Promotion Model, and 15% used the Health Belief Model. When the sample groups are examined, 40% of them were made by high school students, when analyzed on a yearly basis, 25% of them were made in 2019, 15% in 2020, according to research types, 30% of graduate theses were descriptive, 30% quasi-experimental, 25%. It was observed that “of them were carried out in randomized controlled trial types. **Conclusion:** The results obtained draw attention to the scarcity of studies in the field of school health nursing in Turkey and the use of models/theory/theory in studies compared to other nursing fields. In this context, it can be recommended to support the use of models/theory/theory in nursing education and school health nursing, to include studies on the use of models/theory/theories, and to prepare guidelines.

Anahtar Kelimeler:
Okul Sağlığı Hemşireliği, Model, Kuram, Lisansüstü, Tez.

Key Words:
School Health Nursing, Model, Theory, Postgraduate, Thesis.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Arş.Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı., Çanakkale, gozdeozsezer@hotmail.com.

DOI:
10.52880/sagakaderg.988866

Gönderme Tarihi/Received Date:
31.08.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date:
20.02.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.06.2022

GİRİŞ VE AMAÇ

Hemşirelikte model kullanımını, insanı tüm boyutlarıyla ele almayı ve tanımayı, insanda problem yaratan durumların anlaşılmasını/ ortaya çıkartılmasını, hemşirelik hizmetinin belli bir mantıkla ve sistemli bir şekilde sunulmasını, mesleki bakış açısının ve mesleki iletişimin geliştirilmesini sağlamaktadır (1). Hemşirelik

bakımının sistematiikleştirilmesinde ve bakım kalitesinin artırılmasında kullanılan hemşirelik sürecinin model/kuram/teorilere dayandırılması önerilmektedir (2, 3). Model kavramı bu makale içerisinde model/kuram ve teori kavramlarını ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Hemşirelik teorileri, hemşirelerin farklı sağlık bakım ortamlarındaki temel rollerini fark etmelerini ve değerlendirmelerini sağlamaktadır.

Teori, uygulama ve araştırma arasındaki ilişki bilgi gelişimi için çok önemlidir (4, 5). Hemşirelik teorileri kişisel bilgi, derinlemesine düşünme, analiz, eleştirel düşünme ve etkili karar verme için bir hizmet aracıdır. (6). Hemşirelik uygulamalarının geliştirebilmesi için geliştirilen modeller, hemşireleri araştırma yapmaya yönlendirmekte ve hemşirelik bilgisinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (7). Ülkemizdeki model temelli hemşirelik araştırmaları genellikle öğrencilerin lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) tezlerinden oluşmaktadır (8). Lisansüstü araştırmalarda, özellikle doktora çalışmalarında model kullanımının arttığı bilinmektedir. Modeller doğrultusunda lisansüstü öğrenciler kendi hemşirelik felsefelerini benimsemekte, araştırma sorusu oluşturabilmekte, araştırma tasarımı yapabilmekte ve ham verileri kullanarak bir araştırma sonucu oluşturabilmektedir (9).

Okul sağlık hizmetleri, öğrencilere günlük olarak ulaşılabilen belki de tek hizmet yaklaşımıdır (10). Okullar aynı zamanda sağlığın geliştirilmesi ve hastalıklardan korunma adına en uygun ortamlardır. Okul sağlığı hizmetlerinin sunumunda önemli rolleri olan okul sağlığı hemşireleri bakımda kanıt dayalı uygulamaların ve modellerin kullanılmasında sorumluluk sahibidir (11). Ülkemizde okullarda görev yapan hemşirelerin, okul çocuklarına uygun girişimlerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde modelleri destekleyen araştırmaları kullanması ortak bir dil oluşturulması ve bakımın standardizasyonu açısından önem taşımaktadır.

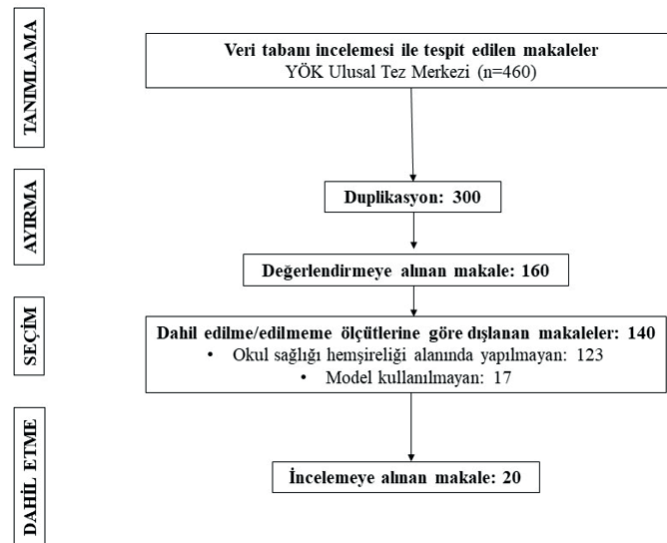
Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de okul sağlığı hemşireliği alanında 1992-2020 yılları arasında model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin sistematik olarak incelenmesidir.

Araştırma Soruları

1. Okul sağlığı hemşireliği alanında model kullanılan lisansüstü tezlerin sıklığı nedir?
2. Model kullanılan okul sağlığı hemşireliği alanındaki tezlerde hangi araştırma tipleri tercih edilmiştir?
3. Model kullanılan okul sağlığı hemşireliği alanındaki tezlerin örneklem özellikleri nelerdir?
4. Okul sağlığı hemşireliği alanında model kullanılan lisansüstü tezlerin Yüksek lisans ve doktora dağılımı nedir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Sistematik derleme tipindeki literatür araştırmasında, hemşirelik alanında geçmişten 2020 yılına kadar yapılan tezler Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında tarandı. YÖK Tez taramada kriterlere uygun tüm tezler çalışmaya dahil edildi. Tarama Türkçe dilinde yapıldı. Hemşirelik alanında, “ergen”, “adolesan”, “adölesan”, “okul sağlığı”, “ilköğretim”, “ortaokul”, “model”, “teori”, “kuram” anahtar kelimeleri kullanılarak, 15 Ocak-5 Şubat 2020 tarihleri arasında çalışmaya dahil edilme kriterlerine uyan yüksek lisans ve doktora tezleri seçildi. Veri tabanında 460 kayıtlı teze ulaşıldı. Tez başlıkları incelendi ve tekrar eden 300 tez, okul sağlığı hemşireliği konusunda olmayan 123 tez kapsamdan çıkarıldı. Araştırma özetleri ayrıntılı incelendi ve model kullanılmayan 17 tez araştırmaya dahil edilmedi. Örneklemi oluşturan 20 araştırma; araştırmanın yapıldığı yıl, araştırma türü, araştırma tipi, araştırmada kullanılan model ve araştırmanın örneklemi kapsamında sistematik olarak incelendi. Araştırmaları seçme süreci PRISMA akış diyagramında (12) yer almaktadır (Şekil 1).

Sistemik derlemenin kalitesi 10 soruluk kontrol listesinden oluşan Critical Appraisal Skill Programme (CASP) kullanılarak değerlendirildi (13). Elde edilen verilerin analizi SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) v.25.00 paket programı ile sayı ve yüzdelikler kullanılarak yapıldı.

Örnekleme YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişime açık olan tezler oluşturduğundan etik kurul izni gerektirmedi.

Çalışmaya dahil edilme kriterleri

- Okul sağlığı hemşireliği alanında yapılması
- Tezlerde model kullanılması
- 1992-2020 yıllarında yapılması
- Tezlerin erişime açık olması
- Tam metne ulaşılması

Çalışmadan dışlanma kriterleri

- Model temelli araştırmaların okul sağlığı hemşireliğine ait olmaması
- Tezlerin açık erişim olmaması
- Tam metne ulaşılamaması

Çalışmanın sınırlılıkları

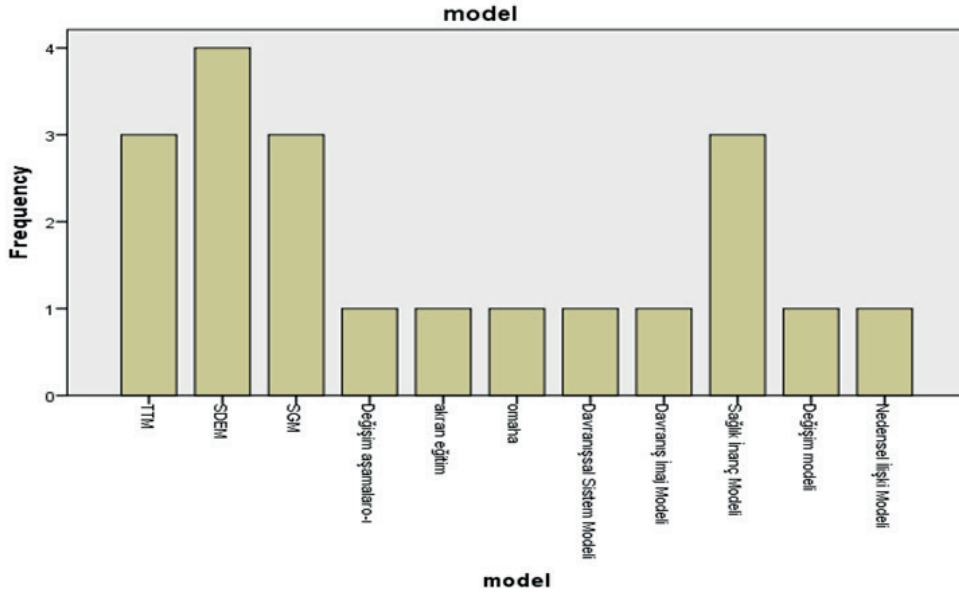
Taramanın okul sağlığı hemşireliği alanındaki lisansüstü tezlerle sınırlanması nedenleriyle dahil edilen tezlerin diğer hemşirelik alanlarına göre az sayıda olması araştırmanın sınırlılıklarıdır.

BULGULAR

Başlangıçta belirlenen 460 çalışmadan 20 tanesi araştırmaya dahil edildi. Araştırma kapsamına alınan tezlerin %35'i (n=7) yüksek lisans, %65'i (n=13) doktora tezidir. Tezlerin modellere göre dağılımı Şekil 2'de yer almaktadır.

Tezlerin örneklem grupları incelendiğinde, %40'ının lise öğrencilerinde, %25'inin ortaokul öğrencilerinde, %10'unun ilköğretim öğrencilerinde, %10'unun ilköğretim öğrencilerinde, %5'inin mesleki eğitim merkezinde öğrencilerinde, %5'inin ilköğretim ve ortaokul öğrencilerinde ve %5'inin okul sağlığı hemşirelerinde yapıldığı görüldü. Model kullanılan lisansüstü tezlerin özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır. Tezlerin %20'sinde Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, %15'inde Teorilerüstü Model, %15'inde Sağlık Geliştirme Modeli, %15'inde Sağlık İnanç Modeli, %5'inde Değişim Aşamaları Modeli, %5'inde Akran Eğitim Modeli, %5'inde Hemşirelik Bakımı Sınıflama Modelleri (OMAHA, NIC, NOC), %5'inde Davranışsal Sistem Modeli, %5'inde Davranış İmaj Modeli, %5'inde Değişim Modeli, %5'inde Nedensel İlişki Modeli kullanıldığı görüldü.

Tezlerde kullanılan modeller yüksek lisans ve doktora tezi olmasına göre ayrı ayrı incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin %28,6'sının Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, %14,3'ünün Teorilerüstü Model, %14,3'ünün Sağlık Geliştirme Modeli, %14,3'ünün Akran Eğitim Modeli, %14,3'ünün Sağlık İnanç Modeli, %14,3'ünün Nedensel İlişki Modeli; doktora tezlerinde %15,4'ünün Teorilerüstü Model, %15,4'ünün Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, %15,4'ünün Sağlık Geliştirme Modeli, %15,4'ünün Sağlık İnanç Modeli, %7,7'sinin Değişim

Şekil 2. Tezlerin modellere göre dağılımı

Aşamaları Modeli, %7,7'sinin Hemşirelik Bakımı Sınıflama Modelleri (OMAHA, NIC, NOC), %7,7'sinin Davranışsal Sistem Modeli, %7,7'sinin Davranış İmaj Modeli, %7,7'sinin Değişim Modeli olduğu belirlendi (Tablo 2).

Araştırma tiplerine göre lisansüstü tezlerin %30'u tanımlayıcı, %30'u yarı deneysel, %25'i randomize kontrollü deney, %5'i metodolojik, %5'i tanımlayıcı ve metodolojik, %5'i kesitsel ve deneyseldir. Lisansüstü tezlerin yüksek lisans ve doktora tezleri olarak araştırma tiplerine göre dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

TARTIŞMA

Araştırmanın bulguları, Türkiye'de okul sağlığı hemşireliği alanında 1992-2020 yılları arasında modele dayandırılarak yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri açısından incelenmiştir.

Bu çalışmada model kullanılan tezlerin (n=20), %35'i (n=7) yüksek lisans, %65'i (n=13) doktora tezidir. Dağcı (2019)'nın Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında model ve kuram kullanılmış hemşirelik araştırmalarını incelediği sistematik derlemesinde araştırmaların (n=121) %82,6'sı doktora tezidir (34). Şahin ve arkadaşları (2020)'nin Türkiye'de 1995-2017 yılları arasında hemşirelikte model kullanılan lisansüstü tezlerin incelediği çalışmada (n=78) tezlerin %11,5'i yüksek lisans, %88,5'i doktora tezidir (35). Türen ve arkadaşlarının (2020) hemşirelikte kuram ve modele dayalı lisansüstü tez çalışmalarını incelediği çalışmada (n=43), tezlerin %25,6'sının yüksek lisans, %74,4'ünün doktora tezi olduğu belirtilmiştir (36). Hemşirelikte model kullanımının doktora tezlerinde artış göstermesi, doktora eğitiminde teori ağırlıklı derslerin yüksek lisans eğitim içeriğine göre daha yoğun verilmesi nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Ayrıca doktora eğitim sürecinde Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) kapsamında öğrencinin alanındaki yeni bilgileri sistematik bir yaklaşımla değerlendirebilme, kullanabilme ve sorunlara bilimsel çözüm üretme bilgi ve becerisi kazanması amacı da doktora tezlerinin bu yönde gelişiminde etkisi olan bir faktör olarak öngörülebilir (37).

Araştırmada okul sağlığı hemşireliği alanında yapılmış lisansüstü tezlerde model kullanımının yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir. Literatürde son yıllarda model kullanılan hemşirelik araştırmalarının artış içinde olduğu ifade edilmektedir (35,36). Türkiye'de hemşirelik eğitiminin durumunun incelendiği bir çalışmada, zaman içerisinde yüksek lisans ve doktora öğrenci ve mezun sayısında artış olduğu belirtilmektedir (38). Literatürle paralel olarak tezlerde model kullanımının artış göstermesinin nedeninin, lisansüstü öğrenci sayısının artması ve dolayısıyla tamamlanan tez sayısının artış göstermesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada tezlerin örneklem gruplarında yoğunluklu olarak lise ve ortaokul öğrencileri ile yürütüldüğü görülmektedir. Şahin ve arkadaşları (2020)'nin çalışmasında model kullanılan tezlerin %9'unun adölesanlarla, %7,7'sinin öğrencilerle yapıldığı görülmektedir (35). Bahar ve arkadaşları (2020)'nin çalışmasında tezlerin %27,9'unun çocuk ve adölesanlarda yapıldığı belirtilmektedir (40). Dağcı (2020)'nin çalışmasında, kullanılan örneklem grubunun %14'ünü her kademedeki öğrenciler, %5'inin ergen/adölesanlar oluşturmaktadır (34). Öncel ve Sümen (2017)'in çalışmasında, yüksek lisans tezlerinin %27'sinin, doktora tezlerinin %28,5'inin uygulama alanlarının okullar olduğu ifade edilmektedir (39). Okullarda yapılan tezlerin nispeten çalışmalarda yer alması, evrene ulaşmanın daha kolay olması toplumsal gelişim adına okul sağlığı hemşireliğine verilen önemin gün geçtikçe arttığını göstermektedir. Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin tercih edilmesinin sebebinin adölesan dönemin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimin hızla arttığı ve kendi kararlarının daha kolay verildiği bir dönem olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca bu yaş grubunun tezler kapsamında hemşirelik girişimlerinin uygulanması ve verilerin toplanması açısından yaş özellikleri gereği farkındalığı yüksek grup olması nedeniyle seçilmiş olabileceği düşünülebilir.

Çalışma dahilinde incelenen tezlerde sırası ile Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli ve psikoloji alanında davranış kuramlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Dağcı (2019)'nin çalışmasında en sık kullanılan modelin Roy Adaptasyon Kuramı ve Sağlığı Geliştirme Modeli olduğu ifade edilmektedir (34). Türen ve arkadaşları (2020)'nin hemşirelikte lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında en sık kullanılan modelin Sağlık İnanç Modeli olduğu belirtilmektedir (36). Bahar ve arkadaşları (2020)'nin çalışmasında, halk sağlığı hemşireliği doktora tezlerinde en sık kullanılan modelin Sağlık İnanç Modeli olduğu belirtilmektedir (40). Literatürde lisansüstü araştırmalarda hemşire kuramcının geliştirdiği Orem'in Öz Bakım Eksikliği Kuramı'nın diğerlerinden daha fazla kullanıldığı görülmektedir (35, 41, 42). Öncel ve Sümen (2017)'in çalışmasında, bu araştırma bulguları ile uyumlu olarak sıklıkla kullanılan modellerin yüksek lisansta sırasıyla Sağlık İnanç Modeli (%71,4), Teorilerüstü Model (%14,3) ve Sağlığı Geliştirme Modeli (%14,3) olduğu, doktora ise Teorilerüstü Model (%25), Sağlık İnanç Model (%14,3) ve Sağlığı Geliştirme Modeli + Sağlık İnanç Modeli (%14,3) olduğu ifade edilmektedir (39). Halk sağlığı hemşireliğinin alt dalı olan okul sağlığı hemşireliğinde halk sağlığının koruma odaklı felsefesi yaklaşımı vardır. Bu felsefe davranışları geliştirmeye ve değiştirmeye, aynı zamanda sağlığı geliştirmeye yöneliktir. Dolayısıyla bu çalışmada sıklıkla kullanılan modellerin bu doğrultuda olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1. Okul sağlığı hemşireliği alanında model temelli yapılmış lisansüstü tezlerin özellikleri

Yazar	Yıl	Model	Araştırmanın türü	Araştırmanın tipi	Örneklem	Araştırma sonucu
Aygün (14)	2012	Teorilerüstü Model	Doktora	Yarı deneysel	Sakarya ilinde bulunan iki özel okulun 6. ve 7. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler (n=180) (girişim grubu=96, kontrol grubu=84)	Okul temelli uygulanan güneşten korunma programının girişim grubunda son teste orta düzeyde etkili olduğu, izlemde ise etkinliğin olmadığı belirtilmiştir. Güneşten korunma programının, girişim grubundaki öğrencilerin güneş yanığı oranını azaltmada etkili olduğu, güneşten kaçınma ve güneş koruyucu kullanma davranışları ve öz yeterliliklerinin olumlu yönde değişmesine katkı sağladığı belirtilmiştir.
Başçı (15)	2020	Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli	Doktora	Yarı deneysel	Çorum ilinde bulunan bir ilkokula devam eden 4. sınıf öğrencileri (n=117) (girişim grubu= 33, 1. kontrol grubu=31, 2. kontrol grubu=30)	Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli'ne dayalı sağlıklı beslenme eğitiminin çocukların beslenme öz yeterlilikleri ile beslenme tutumlarında gelişme sağladığı ancak beslenme davranışlarını geliştirmede zayıf kaldığı görülmüştür.
Böyükbaş (16)	2019	Sağlığı Geliştirme Modeli	Yüksek lisans	Tanımlayıcı	Bir sosyal medya sitesindeki okul hemşireleri ve mail yoluyla ulaşılan okul hemşireleri grubunda yer alan hemşireler (n=136)	Ölçeklerin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Okul hemşirelerinin obeziteyi önlemeye yönelik okul ve öğrenci düzeyindeki uygulamaları, öz etkililik, yarar ve sosyal engel algı puanlarının ortalamasının üstünde olduğu belirtilmiştir.
Can (17)	2019	Değişim Aşamaları Modeli	Doktora	Randomize kontrollü deney	Eskişehir'in Odunpazarı ilçesinde bir lisede öğrenim gören ve günde en az bir sigara için öğrenciler (n=103) (girişim grubu= 25, kontrol grubu=26)	Pick Klop oyunu ve Değişim Aşamaları Modeline göre düzenlenmiş, eğitimlerin hem tek başlarına hem de birlikte uygulanması adölesanların nikotin bağımlılığının uzaklaşmasında etkili bir yöntem olduğu sonucuna varılmıştır.
Cangöl (18)	2016	Teorilerüstü Model	Doktora	Tanımlayıcı	Uşak ilindeki beş ortaokulun 5. sınıf öğrencileri (n=530)	Adölesanlarda obeziteyi önleyen sağlıklı beslenme alışkanlıklarının değişim aşamalarına göre yapılacak görüşmelerle geliştirilebileceği ifade edilmiştir.
Ceylan (19)	2020	Teorilerüstü Model	Yüksek lisans	Yarı deneysel	İstanbul ilinde iki lisede öğrenim gören öğrenciler (n=185) (girişim grubu=95, kontrol grubu=90)	Whatsapp uygulaması ile yapılan Transteoretik Model Temelli Fiziksel Aktivite Programının adölesanların egzersiz öz-etkililiklerini arttırmada, değişim aşamalarında ilerleme kaydetmede etkili olduğu, fiziksel aktivite ve egzersiz yarar ve zarar algıları üzerinde kısmen etkili olduğu belirlenmiştir.
Cıbrır (20)	2020	Akran Eğitimi Modeli	Yüksek lisans	Yarı deneysel	Zonguldak ilinde bir ortaokulda öğrenim gören 6. ve 7. Sınıf öğrencileri (n=200) (girişim grubu=100, kontrol grubu=100)	Akran eğitimciler tarafından eğitilen öğrencilerin, profesyonel eğitimciler tarafından eğitilen öğrencilere göre Temel Yaşam Desteği'nde benzer beceriler gösterdiği; akran eğitimi modelinin çocukluk döneminde ilkyardım eğitimi için kullanılabilir bir yöntem olduğu belirtilmiştir.
Deniz (21)	2019	Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli	Yüksek lisans	Tanımlayıcı	İstanbul'un Üsküdar İlçesinde bir lisede öğrenim gören öğrenciler (n=1093)	Stres gibi olumsuz duygular ve ergenlerin kilo memnuniyetsizliği ile olumsuz yeme tutumu ve BKİ değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiştir.
Ergün (22)	2003	Hemşirelik Bakımı Sınıflama Modelleri (OMAHA, NIC, NOC)	Doktora	Tanımlayıcı	İstanbulda özel bir ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrenciler (n=515)	Okul sağlığı hemşireliği alanından OMAHA modeline göre öğrenci problemlerinin belirlenebileceği, NOC ile ilk değerlendirmenin yapılabileceği, NIC ile girişimlerin uygulanabileceği ve yine NIC ile sonuçların değerlendirilebileceği belirtilmiştir.
Evgin (23)	2015	Davranışsal Sistem Modeli	Doktora	Randomize kontrollü deney	Neveşehir il merkezinde bulunan iki ortaokulun 7. Sınıfında öğrenim gören öğrenciler (n=83) (girişim grubu=43, kontrol grubu=40)	Okullarda yaygın bir sorun olan zorbalığın önlenmesinde Davranışsal Sistem Modeli doğrultusunda yaratıcı drama yöntemiyle verilen eğitimin etkili olduğu ve önleme programlarında kullanılacağı sonucuna ulaşılmıştır

Tablo 1. (Devamı) Okul sağlığı hemşireliği alanında model temelli yapılmış lisansüstü tezlerin özellikleri

İrmak (24)	2014	Sağlık Davranış Etkileşim Modeli	Doktora	Tanımlayıcı	İstanbul'da dört lisede öğrenim gören öğrenciler (n=865)	Adölesanların dijital oyun oynama davranışlarını açıklamak için Sağlık Davranış Etkileşim Modeli'nin kullanılabilirliği sonucuna varılmıştır. Kısa görüşmelerin; sağlık sorumluluğu, beslenme, fiziksel aktivite ve adölesan yaşamı biçimi davranışlarını, egzersiz öz-etkililik düzeyini, beslenme öz-yeterlilik düzeyini, son 30 günde şiddetli ve orta şiddetli fiziksel aktivite yapılan gün sayısını, son bir haftada şiddetli ve orta şiddetli fiziksel aktivite yapma sayısını, günlük sebze ve meyve tüketimini, günlük uyku süresini, daha fazla sağlıklı besinler yeme ve daha fazla uyuma yönünde çaba harcamayı, düzenli egzersiz yapma ve sağlıklı beslenen arkadaş sayısını arttırdığı, ruhsal sağlığın iyi olmadığı ve hobi/ış/okul aktivitelerini yapamadıkları gün sayılarını azalttığı görülmüştür.
İlhan (25)	2012	Davranış İmaj Modeli	Doktora	Yarı deneysel	İstanbul'da bir lisede öğrenim gören 10. ve 11. Sınıf öğrencileri (n=215) (girişim grubu=103, kontrol grubu=112)	Adölesanların değişim aşamaları boyunca davranış değiştirme süreci bilişsel/deneysel ve davranışsal süreçlerini kullanma puan ortalamaları ve egzersiz-öz-etkililik puan ortalamaları belirgin ölçüde artış göstermiştir. Egzersiz davranışının algılanan olumlu yanları (yarar) ve olumsuz yanlarının (zarar) kıyaslanması üzerine temellendirilen karar alma kuramına göre ise değişim aşamaları boyunca "yarar" puanları artış gösterirken "zarar" puanları düşüş göstermiştir.
Kafalı (26)	2009	Teorilerüstü Model	Yüksek lisans	Tanımlayıcı	İstanbul'un Kadıköy ilçesinde bulunan 9., 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören üç devlet ve bir özel okul öğrencileri (n=800)	Adölesanların davranışsal süreçlerini kullanma puan ortalamaları ve egzersiz-öz-etkililik puan ortalamaları belirgin ölçüde artış göstermiştir. Egzersiz davranışının algılanan olumlu yanları (yarar) ve olumsuz yanlarının (zarar) kıyaslanması üzerine temellendirilen karar alma kuramına göre ise değişim aşamaları boyunca "yarar" puanları artış gösterirken "zarar" puanları düşüş göstermiştir.
Kılınc (27)	2018	Sağlık İnanç Modeli	Yüksek lisans	Tanımlayıcı ve metodolojik	İstanbul'un Eyüp ilçesinde öğrenim gören iki devlet lisesinin 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri (n=481)	Sağlık İnanç Modeli Temelli Yaralanma Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu, ergenlerin yaralanmaya ilişkin sağlık inanç düzeylerini belirlemek için kullanılabilirliği ifade edilmiştir.
Koca (28)	2018	Sağlık İnanç Modeli	Doktora	Randomize kontrollü deney	İzmir'in Konak ilçesinde bulunan bir ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri (n=127) (girişim grubu=64, kontrol grubu=63)	İlkokul öğrencilerinde oyun alanı kazalarından korunmaya yönelik sağlık inanç modelinin temel kavramlarına dayalı eğitim programının öğrencilerin tutumlarını değerlendiren davranış değişimi sağlamada bilimsel bir yol gösterici olduğu ortaya konmuştur.
Özakar (29)	2013	Değişim Modeli	Doktora	Kesitsel ve deneysel	Çorum ilinde bulunan mesleki eğitim merkezi öğrencileri (n=63)	Değişim modeli kapsamında adölesanlara toplam sekiz oturum yapılmıştır. Oturumların sonunda adölesanların %60,3'ünün sigarayı azalttığı, %23,8'inin sigarayı bıraktığı görülmüştür. İlk oturumda Öz Yeterlilik Ölçeği (ÖÖ) ortalamalarının son oturumdaki ÖÖ ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşüş olduğu belirlenmiştir.
Tedik (30)	2019	Sağlık İnanç Modeli	Doktora	Randomize kontrollü deney	Erzurum ilinde bulunan iki ortaokul 8. Sınıf öğrencileri (n=73) (girişim grubu=37, kontrol grubu=36)	Drama uygulamalarının sağlık denetim odağı ve sigara algısına olumlu yönde bir değişikliğe neden olduğu, drama uygulamalarının sağlık eğitimine entegre edilerek öğrencilerin eğitimde aktif rol almasının sağlanabileceği sonucuna varılmıştır.
Topan (31)	2013	Sağlığı Geliştirme Modeli	Doktora	Randomize kontrollü deney	Zonguldak ilinde bulunan iki ilköğretim okulunun 6., 7., ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler (n=84) (girişim grubu=42, kontrol grubu=42)	Pender'in Sağlığı Geliştirme modeline temellendirilerek uygulanan hemşirelik girişiminin uyku düzeninin geliştirilmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.
Ünver (32)	2019	Nedensel İlişki Modeli	Yüksek lisans	Metodolojik	İstanbul'da bir ilkokul 3. ve 4. sınıflarında ve bir ortaokul 5., 6., 7., ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler (n=705)	Ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin çocukluk çağı obezitesini önleyici davranışlara yönelik sağlık-okuryazarlık düzeyini ölçmek amacı ile güvenle kullanılabilirliği belirlenmiştir.
Yılmaz (33)	2014	Sağlığı Geliştirme Modeli	Doktora	Yarı deneysel	Rize ilinde bulunan dört lisede öğrenim gören öğrenciler (n=114) (girişim grubu=55, kontrol grubu=59)	Obez öğrencilere sağlığı geliştirme modeline göre verilen eğitimin öğrencilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirdiği ve yaşam kalitelerini arttırdığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Okul sağlığı hemşireliği alanında yapılmış lisansüstü tezlerin kullanılan modellere göre dağılımları (n=20)

Model	Kullanılan Modele Göre Dağılım					
	Yüksek lisans		Doktora		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli	2	28,6	2	15,4	4	20,0
Teorilerüstü Model	1	14,3	2	15,4	3	15,0
Sağlığı Geliştirme Modeli	1	14,3	2	15,4	3	15,0
Sağlık İnanç Modeli	1	14,3	2	15,4	3	15,0
Değişim Aşamaları Modeli	0	0	1	7,7	1	5,0
Akran Eğitimi Modeli	1	14,3	0	0	1	5,0
Hemşirelik Bakımı Sınıflama Modelleri (OMAHA, NIC, NOC)	0	0	1	7,7	1	5,0
Davranışsal Sistem Modeli	0	0	1	7,7	1	5,0
Davranış İmaj Modeli	0	0	1	7,7	1	5,0
Değişim Modeli	0	0	1	7,7	1	5,0
Nedensel İlişki Modeli	1	14,3	0	0	1	5,0

Tablo 3. Lisansüstü tezlerin araştırma tiplerine göre dağılımları (n=20)

Değişken	Araştırma Tiplerine Göre Dağılım					
	Yüksek lisans		Doktora		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Tanımlayıcı	3	42,9	3	23,1	6	30,0
Yarı deneysel	2	28,6	4	30,8	6	30,0
Randomize kontrollü deney	0	0	5	38,5	5	25,0
Metodolojik	1	14,3	0	0	1	5,0
Tanımlayıcı ve metodolojik	1	14,3	0	0	1	5,0
Kesitsel ve deneysel	0	0	1	7,7	1	5,0

Bu çalışmada yüksek lisans tezlerinin %42,9'unun tanımlayıcı, %28,6'sının yarı deneysel; doktora tezlerinin %38,5'inin randomize kontrollü deney, %30,8'inin yarı deneysel olduğu saptanmıştır. Şahin ve arkadaşları (2020)'nin çalışmasında tezlerin %11,5'i tanımlayıcı, %57,7'si yarı deneysel, %26,9'u deneysel araştırmadır (35). Zuhur ve Özpancar (2017)'in kronik hastalık yönetiminde model kullanımını incelediği çalışmasında, araştırmaların %46,4'ü tanımlayıcı, %21,4'ü deneysel ve %10,8'i yarı deneyseldir (41). Türen ve arkadaşları (2020)'nin çalışmasında ise model kullanılan araştırmaların %48,8'inin randomize kontrollü olarak tasarlandığı saptanmıştır (36). Öncel ve Sümen (2017)'in çalışmasında yüksek lisans tezlerinin %71,7'sinin tanımlayıcı, %6,7'sinin deneysel, %3,6'sının yarı deneysel; doktora tezlerinin %14,7'sinin tanımlayıcı, %22,8'inin deneysel, %46,3'ünün yarı deneysel tipte olduğu belirtilmektedir (39). Yüksek lisansta tanımlayıcı çalışmaların sebebi araştırma süresinin kısa olması olabilir. Doktora tezlerinde ise randomize kontrollü ve yarı deneysel çalışmaların tercih edilmesinin nedeni

olarak araştırmaların daha önce çalışılmamış ve orijinal olmasının gerekliliği, toplumsal sorunlara yanıt bulmada kanıt temelli çalışmaların kullanılabilirliğinin olması, uygulamaya ve yeni yöntem/model geliştirilmeye yönelik olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda, okul sağlığı hemşireliğinde model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin çoğunluğunu doktora tezlerinin oluşturduğu, yıllara göre model kullanımının arttığı, en sık kullanılan modellerin Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli, Teorilerüstü Model, Sağlığı Geliştirme Modeli ve Sağlık İnanç Modeli olduğu, okul sağlığı çalışmalarında örneklem grubu olarak lise düzeyindeki öğrencilerin daha çok tercih edildiği, yüksek lisans tezlerinde sıklıkla tanımlayıcı, doktora tezlerinde randomize kontrollü ve yarı deneysel araştırma tipinin kullanıldığı görüldü.

İncelenen tezlerden elde edilen sonuçlar, Türkiye'de

okul sağlığı hemşireliği alanında yapılan araştırmaların ve araştırmalarda model kullanımının diğer hemşirelik araştırmalarına göre azlığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda hemşirelik eğitiminde, hemşirelik bilgi birikimini arttıran ve araştırmalarda önemli bir konumda yer alan model kullanımının desteklenmesi, lisanstan başlanarak yüksek lisans eğitimlerinde modellerin kullanımına yönelik çalışmalara yer verilmesi, modellerin araştırmalarda kullanımına yönelik eğitimlerin verilmesi ve kılavuzların hazırlanması, okul sağlığı hemşireliğinde model kullanımının desteklenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Gigliotti, E. (2008). The value of nursing models in practice. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 1, 42-50.
2. Silva, R.N, Ferreira, M.A. (2016). Users' participation in nursing care: An element of the theory of goal attainment. Contemp Nurse, 52(1), 74-84.
3. Younas, A, Quennell, S. (2019). Usefulness of nursing theory guided practice: an integrative review. Scandinavian journal of caring sciences, 33(3), 540-555.
4. Bond, A.E, Eshah, N.F, BaniKhale M, Hamad A.O, Habashneh S, Kataua' H, et al. (2011). Who uses nursing theory? A univariate descriptive analysis of five years' research articles. Scandinavian journal of caring sciences, 25(2), 404-409.
5. Bend, I.N. (2016). Evidence-based practice and nursing theory. Nursing science quarterly, 29(4), 283-284.
6. Alligood M.R. (2018). Nursing Theorists and their Work, 9th edn. Press: Elsevier, St Louis, MO.
7. Koç, Z, Kızıltepe Keskin, S, Çınarlı, T, Şener, A. (2017). Hemşirelik uygulamalarında, araştırmalarında, yönetiminde ve eğitiminde kuramların kullanımı. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD), 14(1), 62-72.
8. Ardahan, M, Özsoy S. (2015). Türkiye'de hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: Yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(4), 516-534.
9. Mete, S, İsbir Gökçe, G. (2015). Using a nursing theory or a model in nursing phd dissertations: A qualitative study from Turkey. Int J Nurs Know, 26(2), 62-72.
10. Baltag, V, Pachyna, A, Hall, J. (2015). Global overview of school health services: Data from 102 countries. Health Behavior and Policy Review, 2, 268-283.
11. Bahar, Z, Öztürk Haney, M. (2016). Son on yılda okul sağlığı hemşireliğinde yapılan araştırmaların incelenmesi. Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics, 2(1), 109-15.
12. Moher, D, Liberati, A, Tetzlaff, J, Altman, D.G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta analyses: The PRISMA Statement. Open Medicine, 3(2), 123-130.
13. <https://casp-uk.net/casp-tools-checklists/> Erişim tarihi: 05.02.2021
14. Aygün, Ö. (2012). Güneşten korunma programının adölesanların güneşten korunma davranışlarına etkisi: Transteoretik modele dayalı bir çalışma, Marmara Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
15. Başçı, A.B. (2020). Sağlık davranışı etkileşim modeline dayalı sağlıklı beslenme programının ilköğretim öğrencilerinin beslenme tutum ve davranışlarına etkisi, Hacettepe Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
16. Böyükbaş, Z. (2019). Okul hemşiresinin sağlığı geliştirme modeli temelli çocukluk obezitesini önlemeye yönelik uygulamaları, öz etkililik düzeyleri, algıladıkları yarar ve engeller, Marmara Üniversitesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
17. Can, R. (2019). Pickklop oyunu ve dam modeline göre düzenlenmiş eğitimin adölesanların nikotin bağımlılığı üzerine etkisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir.
18. Cangöl, S. (2016). Erken adölesanlarda obeziteyi önleyen belirleyicilerin transteoretik modelin davranış değişim aşamalarına göre incelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
19. Ceylan, F. (2020). Whatsapp uygulaması ile yapılan 'transteoretik model temelli fiziksel aktivite programının' adölesanların fiziksel aktivite ve egzersiz davranışlarına etkisi, Marmara Üniversitesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
20. Cıbrır, S. (2020). Çocuklar hayat kurtarıyor: 'Akran eğitimi modeli' ile ortaokul öğrencilerine uygulanan temel yaşam desteği programının etkinliğinin değerlendirilmesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.
21. Deniz, D. (2019). Ergenlerin beslenme davranışlarının sağlık davranışı etkileşim modeli doğrultusunda değerlendirilmesi, Karabük Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.
22. Ergün, A. (2003). Hemşirelik bakımı sınıflama modelleri doğrultusunda okul sağlığı hemşireliği uygulamaları, İstanbul Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
23. Evgin, D. (2015). Davranışsal sistem modeline temellendirilmiş hemşirelik girişiminin ergen zorbalığına etkisi, Erciyes Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri.
24. İrmak, A.Y. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital oyun oynama davranışlarının sağlık davranışı etkileşim modeline göre incelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
25. İlhan, N. (2012). Adölesanlarda davranış imaj modeline dayanan kısa görüşmelerin sağlık davranışlarına etkisi, Marmara Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
26. Kafalı, N. (2009). Transteoretik Modele göre adölesanların egzersiz davranışları, Marmara Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
27. Kılınc, E. (2018). Sağlık inanç modeli temelli yaranma ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ve ergenlerin okulda-trafikte güvenlik önlemlerine yönelik davranışları, Marmara Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
28. Koca, B. (2018). İlkokul öğrencilerinde sağlık inanç modeline dayalı eğitim programının oyun alanı kazalarından korunma davranışlarına etkisi, Ege Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
29. Özakar, S. (2013). Adölesanların risk alma davranışları ve risk alan adölesanlarda değişim modeline göre hemşirelik uygulamasının madde kullanımına etkisi, İstanbul Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
30. Tedik, S.E. (2019). Adölesanlarda sağlık inanç modeli temelli yaratıcı drama eğitiminin sağlık denetim odağı ve sigara algısına etkisi, Atatürk Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, 2019.
31. Topan, A. (2013). İlköğretim ikinci basamak öğrencilerinin uyku düzeninin iyileştirilmesinde modele temellendirilmiş hemşirelik eğitiminin etkisi, İstanbul Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
32. Ünver, F. (2019). Nedensel ilişki modeli temelli çocukluk

- çağı obezitesini önleyici davranışlara yönelik sağlık okuryazarlığı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması, Marmara Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
33. Yılmaz, A. (2014). Obez lise öğrencilerine sağlığı geliştirme modeline göre verilen eğitimin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve yaşam kalitesine etkisi, Atatürk Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum.
  34. Dağcı, M. (2019). Türkiye’de 2008-2018 yılları arasında model ve kuram kullanılmış hemşirelik araştırmaları: Sistematik inceleme. IGUSABDER, 9, 929-943.
  35. Şahin, G, Buldak, C.İ, Kaya, V, Güvenç, G, İyigün, E. (2020). Türkiye’de Hemşirelikte Model Kullanılarak Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Sistematik Derleme. Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi, 17(2), 170-9.
  36. Türen, S, Atakoğlu, R, Madenoğlu Kıvanç, M, Gül, A. (2019). Hemşirelikte Kuram ve Modele Dayalı Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11, 202-216.
  37. <http://tyyc.yok.gov.tr> Erişim tarihi: 21.06.2021
  38. Kocaman, G, Arslan Yürümezoğlu, H. (2015). Türkiye’de Hemşirelik Eğitiminin Durum Analizi: Sayılarla Hemşirelik Eğitimi (1996-2015). Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 5(3).
  39. Öncel, S, Sümen, A. (2017). Türkiye’de Halk Sağlığı Hemşireliği Alanında Yürütülen Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Public Health Nursing-Special Topics, 3(1), 20-28.
  40. Bahar, Z, Aydoğdu, N.G, Açıl, D, Cengiz, B, Çaloğlu, A, Gürkan, K.P. (2020). Türkiye’de Halk Sağlığı Hemşireliği Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2(1), 26-38.
  41. Zuhur, Ş, Özpancar, N. (2017). Türkiye’de kronik hastalık yönetiminde hemşirelik modellerinin kullanımı: sistematik derleme. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 19(2), 57-74.
  42. Şengün, F, Üstün, B, Bademli, K. (2013). Türkiye’de Kuram/ Modele Dayalı Hemşirelik Araştırmalarının İncelemesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(2), 132-139.